

ՊԱՏՄԱՌԹԻՒՆ Ս. ՍԵՂԲԵՍՏՐՈՍԻ

ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԵԱՄԲ

Հ Ա Յ Ե Ր Է Ն ԵՒ Ց ՈՒ Ն Ա Ր Է Ն Թ Ա Ր Գ Մ Ա Ն ՈՒ Թ Ե Ա Ն Ց

(ՏԵՍ ԵՏ 12)

Զայս լուծալ բողոքեան, աւրչ-
նէին զԱստուած, և գովէին զսուրբ
Հայրապետն:

Ասէ թագաւորն Կոստանդինոս¹.
Արդ զի՛նչ ՚ի մտի աւնիք ասել, Եր-
այրացիք:

Թաւաղ² փարիսեցի ասէ. Թա-

Τότε εις ἐπαίνους αὐτοῦ πάντες οἱ
δῆμοι, ἅμα τῷ βασιλεῖ, μεγάλαις βο-
αῖς ἐπιπολὺ διανίστησαν. καὶ ἐνο-
μένης σιωπῆς, Ἀρωῇ¹ μεγάλη τῇ
φωνῇ εἶπεν· Ἐκ τῶν ἰδίων βίβλων
πάντα ὁ Σίλβεστρος σαφηνίσειν ὑπο-
σχόμενος ἐκ τῶν ὑμετέρων δούλεται
ἡμᾶς ἡττήσειν.

Σίλβεστρος ἔφη· Μέννηται ὁ Αὔ-
γουστος καὶ οἱ ἐνδοξότατοι ἄρχον-
τες, ὅτι πᾶσαν τὴν διήγησιν τῆς δε-
σποτικῆς γεννήσεως· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ
τοῦ πειρασμοῦ, καὶ τοῦ πάθους ἀπὸ
τῶν ὑμετέρων βίβλων ἐποιήσάμην·
ἀλλὰ τοῦτό μοι παρὰ ὑμῶν ἀντετέθη,
λεγόντων· Ὅφειλιν μετὰ λόγον πᾶ-
σας τὰς ἀγίας γραφὰς σαφηνίσαι, εἴ
γε περὶ Χριστοῦ ταῦτα προείρηται.

Κωνσταν ἵνος Αὐγουστος εἶπεν..
Ἀρωῇ¹ ἀμνημῶν γενόμενος τῶν ἥδη
κατὰ τάξιν ῥηθέντων, εἰς τοῦτόσω
πάλιν ἔλκειν τὴν τοῦ παρόντος ἀγῶ-
νος ὑπόθεσιν ἐσπούδασεν. δι' ὃ εἰ μὲν
ἀπειρίᾳ τοῦτο πεποίηκεν, συγχωρη-
τέον· εἰ δὲ δυστροπία, φυλακτέον. θ-
θεν δίκαιον εἶναι κρίνομεν σιγήσαι
τοῦτο· σιωπῆσαι γὰρ αὐτὸν ἢ δυ-
στροπία παρακελεύεται.

¹Ιουβάλ Φαρισάτος λέγει, Περὶ μό-

1. Կոստանդինոսի 10 անդ խոսակցու-
թենէն առ Աթուլ քակր՝ այս երկու տողերս
միայն մէջ բերած է հայն, աւելի հաւանող՝
քան թարգմանիչ առանձին գործի մ'ուղեւոր-
ինել:

2. Ա. և Գ. օրինակք " Թաւաղ 4րդ գրին.
ասկայն երկու ձեռն ալ ճիշդ տառադարձու-
թիւն չեն յուն. Իսթնակն = Թաւաղ 4րդ
միայն մէջ 3 տառն ՚ի բաց բարձուած է, իսկ
միւրոյն՝ Ս. երկուքանչիւրի մէջ՝ և տառն եկաւ.

1. Այս և յաջորդ երեք պարբերութիւնք
պաշտաւորն են Կարեմէի մէջ:

(ւ)ոյն, զի զկատարեալ փրկութիւն տացէ:

Թորազ առէ. Եւ զհարա ընդաւ
նի կիրս մարդոյն յառաջէն առնէ:

Սեղանսորս առէ. Հաւատա, կա-
րելի է. որպէս 'ի Կուսէն ծնեալ և ոչ
ապականեալ, զի հոգևոր է ծնունդն.
զի ծանկդեա երկուց միացելո(ց), Աւ-
տուծոյ և մարդո(յ), ըստ տնաւրէ-
նութեան ճշմարտեալ ցուցանէ զկիրս
կամաւորապէս, և զնեբրգործութեանն
Աստուծոյ սքանչելիս, որպէս աստուծոյ
նեն ժեշ Գիրք. զի ժամբարեմէն այս անը-
նարենէ՝ որ ոչ հաւատան Ստորածոյ, առ 'ի
յԱստուծոյ հեռաւորէ են, որք հաւատան,
չէ Աստուծոյ ժամբ և որ ասնէ պնդելիս:

Եւ որք ընդեալ հոգեւորն յէր, ո՛ր
ժամբարեմէն Հեբրեց(-)ոց, իմացաւոր
զասացեալս 'ի ժամբարեմէն, որք պարտեցան
'ի լեւիտ յէր. և բանս աս այստէլ է աս-
ցեալ, որ ժամբ Գրեմարեմէն ժամբարեմ(յ)
ասացան յամբարեմէն անարեմէն. և զիստ-
միանէ ժամբարեմէն, ինչէ կամքս ասանել 'ի
նոցանէ, ընդդէմ 'ի ժամբարեմ 'ի յանձնա-
միանէ ընդդէմ՝ ասարեւոյցորք զբանս 'ի նոյն
ինչ 'ի Հայր և յՈրդի և 'ի Աստուծոյ Հոգի
'ի ժամբարեւոյցանէն. զի Եւ 'ի Եւս Աս-
տուծոյ Աբրահամ, Աստուծոյ Ահարամ(յ),
և Աստուծոյ Յովսէփ(յ) ասացեալ է, այս
ի՞նչ անան է՝ յիշատակ ազգաց յաշխ: Ձէ
մեզեմ և ընտել զանազանէ, և աս ք անչ-
նաւորութիւնս, որպէս շահար և շիրքի և
շիրքի Հոգի, 'ի Բնութիւնն ոչ հարանի:
Երբբարեւոյցանէն կարեւոր, և ժամբարեւոյց-
անութիւն քաւորութիւն, և ժամբ երեսաց ժամբ
Տէր Գրեմարեմ, որք ընդ հոգեւորն նորա
կաց(ց)որք: Թեպէտ և իմացեայք որք
յապականել և 'ի կորուսանել, ըստ Երեմայի
ժամբարեւոյցանէն և ըստ Եսայեան(յ). Խոր-
հեցան իմացարդ շար և ոչ նոգան, և որա-
շինս կեցել և ոչ նորա հոգեւոր:

1. Այս և յաշխոյ պարբերութիւններն,
որք յունին յէջ 44 պահան, դարձեալ Ա. Գր.
Հաւատարմի վարդ. պետութիւնն համառօտ և
ազատ յառաջբերութիւնք են:

2. Ա. և Գ. օրինակք զրեն. " աս ասանչ-
նաւորութիւնս)),:

γάρ ὢν Θεός, τέλειος ἄνθρωπος ἀ-
τρέπτως ἐγένετο, ἵνα τελείαν σωτη-
ρίαν τοῖς ἀνθρώποις παράσχη.

Ἰουδᾶλ εἶπεν, Καὶ πῶς ἐγχαυρεῖ πά-
σχειν τὸν ἄνθρωπον τὸ ἀναληφθέν-
τα, ἐκτὸς τοῦ ἀναλαμβάνοντος αἵτόν.

Σιλβեսτρος ἔφη· Οἱ κοῦν ὑποδείγ-
ματι ὀφείλεις διδαχθῆναι τινὶ ἵνα
γνώσῃς ὅτι δὺο καταυτὸ ἡνωμένῃ νύ-
σεων, ἡ μὲν μία περιπίπτει τῇ ὕδρει,
ἡ δὲ ἑτέρα ταύτην διαφεύγει.

Այլ թե՛ որ հասարակացութեան խոսքովս
 չի՞նք 'ի Հայր-աթենական և յՈրբի միջին և
 'ի Հոգին Աստուծոյ, յերկու հարարեալ պար-
 կերս 1, և 'ի մի աստուծոս-միջին և 'ի դա-
 րանիս և 'ի գառ: Եւ զի վասն մարմնա-
 նալոյն Քրիստոսի որսակուսին միտ 'ի խն-
 դեր, շեղեալ կամ շեղեալ աստուծոս միտ-
 ըն ընդ Երբարեանիսն փառաբանութիւն
 աստուծոս-միջինն. անհնարելին 'ի մարդ-
 կանի՝ հնարաւորութեան յԱստուծոյ: Չի ա-
 ռաւեալ 'ի Հասարակական ժողովան,
 և առ 2 մարմն 'ի որբոյ կուսին և նկա-
 բեաց և որդաւորեաց և խառնեաց զիւր-
 պարան ծառային 'ի յորովոյն ինքն ընդ
 աստուծոս-միջինն. և վասն այսորիկ Աս-
 տուծոս-միջին 3 զսորբ կոյն խոսքովս
 չի՞նք. և զնիւն 'ի կուսին՝ Տեր և աստուծոս
 Աստուծոս ճշմարիտ, և ոչ կործին անելով:
 Չի աստ զիւր Աստուծոս՝ Աստուծոս քա-
 ռաւեալ քան զնիւն քա, աստ մարգարէն:
 Չի դասին իւր կրեաց զմարդկան՝ համա-
 արարելեամբ, բաց 'ի միջոց. զի մի՛ համա-
 բեաց 'ի միջոց և առ աշխատ հարեանցի
 ինչ որեանել զորս-միջինն, որեանել-
 նեաց որդեա ինքն ինքն. զի ոչ ասինայն
 ներբարեանիսն Քրիստոսի հասանել է, և
 ոչ հրեշտակաց է իմանալի, իսկ ինչ մարմնա-
 ւորաց. որ և ոչ զիւր ծնանալուն կործին փա-
 ւել. զի և մարգարէն Աստուծոս՝ աստուծոս
 ցեալ ընդ Քրիստոսի որսակուսինն՝ ա-
 տ. Տեր. զիւր քա լուս(յ) և երկեւ(յ),
 նայեց(յ) 'ի գործս քա և զարեաց(յ): Յոր-
 ծա՛մ 'ի միջինն ասաց, յայտնեցին, և 'ի
 հասանել ծառանելի երկեւցին: Թե՛ս, այլ
 'ի կուսին և 'ի Հոգոյն Արեւ(յ). 'ի մեր
 երես մարմնացեալ, և խոնարհութեամբ պա-
 րեալ, այլ 'ի հրեշտակաց և 'ի բացաւելու(յ)

1, Ա. և Գ. օրինակէ ևս պայպէս կը դրեն.
 բայց նշանակող իբրեւ անցն աստուծոսն՝ ան-
 սովոր է այս բացատրութիւնս, և միայն այս
 տեղ զործածուած. Հայ Թարգմանն ներշնչ-
 լուած է խորհրդաց, — Ա. 41. 10. — այս
 բացատրութիւնն. « Որոյ անձն և պարկե-
 րպէս և է իսկ մեր աստուծոց 7, և բայց ոչ
 ուղղապէս. զի վերջնայն խօսքը դրոշկաց վե-
 րայ է, և « անցն յաւելուածով ի միասին 'ի
 կեր արկած »

2. Յօրինակին էր. « և առ ի մարմին 'ի
 կուսին 7, ուղղեցաւ ըստ Ա. և Գ. օր »

3. Այս բացատրութիւնս տես և 'ի ճառն
 « Բարձրացուցէ » Դասիթի Ակադեմի:

հաճառեցն ժողովուրդացաւ, իբրեւ զհոգիւն հո-
 ժառացի և հօրէից քանաւոր ունեւորաց: Եւ 'ի յը-
 փոսց երկրորդեալ առաջնորդութեամբ առ-
 րեղն ընծայեալ առ(ւ)ռէ և ինորդեմ և զհոգի-
 ւորդեա լուսաւոր և Արարած, և յետեալ
 ժամն մեր: Եւ ժողովուրդեալ(յ) եկեալ 'ի
 արժաւն ժամն մեր ըստ առնելացն, և Տէր
 և լոյս հեղինակաց, և ժողով Իսրայելի
 Արարածայ, և առնել զիսկեալ 'ի մեղաց:
 Եւ դարձեալ 'ի արժաւն, յետ երկրորդեալ
 առնաց, զարժացեցանէր զլուսաւորութեան, որ
 արդիւն զգիրս շնորհեալ(յ) 'ի վայս-
 լեան: Ձէ Հոգի Տեառն 'ի մերս նորս ընկեա-
 նաւ, որ 'ի իսկիւն և իսկիւրութեան 'իսկն' որ
 'ի յարգութեան առ 'ի Քրիստոս: Եւ դար-
 յեալ յետ Լ. առ ժողով 'ի մերս-
 լեան որ հնչեալ և նորայն եր յիշխորդ, շնորհ(ւ)անեա
 առնալ զարդն առնեալ, որ մերսեացն զՔրիս-
 տոս, և վայսեալ, եկե Քրիստ ե որդի Առ-
 արածայ, և ժողով անարար' որ քառան(յ)
 զմեզս աշխարհի: Որ և 'ի մերս-
 տայ վայսեալ 'ի Հաւրէ և 'ի Հոգեայն Սրբոյ. պահեալ և
 ժողովեալ 'ի արարածայ, և յաղկեալ 'ի քոց
 եկաց. և հրեշտակի արեղն զնա, որդեա ա-
 սացաւ:

Յայնժամ նշանաց սկիզբն արարեալ ըշ-
 ևրբն 'ի գիրն ժողովեալ: Եւ զաշխարհ
 իսկ 'ի ժողովութեան առնորդութեան. և ըշ-
 րեա հալածեալ, որ յաղկեալ, ին Սի-
 րանցեալ յառաջ ժողովութեան: Ձգեալ
 դառ քաշեալ, զբարոս արբեալ, զնա-
 ցեացանէր, զհոգեալ 'ի քան դարձեացանէր,
 և իւրց լուսն արար. զիսկ լուսաւորեալ,
 զանորդայն առաջ լուսեացանէր, և զմե-
 յայն առնորդութեան: Եւ ըստ յարգութեան քան,
 ին Նա զնշանութեան մեր երբայ: Ձգե-
 ալ լուսաւորեալ, և յաղկեալ առնորդ-
 ութեան և զմեկայն արարածութեան ըստ:
 Եւ ուսուցանեալ քաղաք յառաջ և առն-
 նալ առնալ արարածութեան երկնց, զի
 որ առնէ հառաքալ և լուսաւորութեան 'իսկեալ:
 Եւ զԱղար զարեալութեալ(յ) յարարածութեան
 'ի գիրն-լուսն: Եւ դարձեալ զայն յարար-
 ածութեան, զի 'ի բերան(յ) ժողովաց հառա-
 րեալ զառնութեան Արարածայ: Եւ ըստ
 արարածութեան արդի Քրիստ վայս: Եւ
 մարնի և ոչ եկանէ, ըստ առնութեան
 լեան 'ի լուսաւոր զարարածացն, զի հաշ-
 արեացեալ զՀայր իսկիւն զարարածութեան

ընդ մեզ, և բեւեռեցէ զՎրս մեր ընդ իւր
լափայտին, և մահաւոր զէշխանաւթնանն
մահա խափանեցէ. և երէտաւորեալ(յ) յա-
բաղեալ, և նապեալ ընդ մէջ Հաւր 'ի
կեան: Եւ յարումն մեզ պարբեւեաց,
և աւերաբանեաց խաղաղութիւն հետաւո-
րաց և մեքնաւորաց: Եւ Վարք Հոփն ա-
ռափեաց և միկնաւորեաց զառափեալս հրեղէ-
նաւ լեզուաւ, առ բանն ընդբռնութեան
աղբաց, յորս առափելութեան եր (°). և զի
այսպէս պարտ եր շարլարել Գրիգորի ըստ
աւրինաց և մարգարէից, և մեռանել և յեր-
բորդ առաւր յառնել, և մորանել 'ի գաւա-
խաւ: Եւ իւրեղել յանան նորա ապաշխ-
բութեան 'ի լուսնութեան մեղաց, 'ի յեան ա-
շտեւորացն: Եւ նշանաւ և արանաբոյս
և զաւրումն մի յայտ արարեալ յամենայն
աղբս աղբեցութեամբ: Եւ Սարք Հոփոյն
երկեալ, զի իւրեղեցի աւերաբանն արա-
յումն ընդ մանայնս, և ապա եկեացէ իւ-
րաւոր. յոր դարձեալ քայ 'ի դարաստան
դարեւ զկենդանին և զմեռեալս: Որտ հա-
ապաքին յԱպրառած և քործեցին զաւ-
րաւութեան, յառանգորդս իւր առնէ, և
յարդայումն իւր մոծանէ. իսկ որ աւա-
ցան զամենաստարք Երբորդութեան, և քոր-
ծեցին զանխառնութեան, մարցն 'ի պարթեա-
լէ երկնցն արբորս 'ի կեան յաւիտեա-
լան, և մեղաւորս 'ի դանջանս յաւիտե-
նից:

Շարայարեղի

ՀԱՅՔ ԵՒ ԴԻՑԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

(Տես յէջ 37)

ՀԱՅԿԵԱՆ զլիաւոր գաղութներէ մին
է իրանեան—Արին զէպ յարեւս . իրանեան
լեզուի Հնդկիկ—Արիականի հետ ունեցած սերտ
յարաբերութիւնն և եղբայրակցութեան նկա-
րագիրն՝ այսպէս կ'ընէ M. Fontane, (Ira-
niens, p. 56). « La remarque primitive
d'où naquit l'idée de l'origine com-
mune du zend-iranien et du sanscrit-
védique, ce fut que le mot *arya* par
lequel le peuple élu se désignait, é-

tait le même dans les deux langues ». —
Թէ այս էր բուն առաջին շարժառիթն այս եր-
կու համասեւ ծննդոց բաղդատութեան՝ թէ այլ
ինչ, մեզ չէ շատ փոյթ. միայն զիտելի է զի
վերոյիշեալն մեծապէս նպաստաւոր է մեր
խնդրոյն. ըստ որում թէ և յապազայ ժամա-
նակս (Սասանեանց հարստութեան) ստորա-
կան դարձած լինի Արի բառին գործածութիւնն,
սակայն և այնպէս այդ բառ Հայուն ոչ միայն
ստորական է՝ այլ և ընտանի և բնիկ և ծննդա-